

Verslag regionale werkconferenties ‘kiezen voor gezond leven’

Aanleiding voor de werkconferenties

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) brengt in het najaar van 2006 een tweede Preventienota uit. Bij de voorbereiding van deze nota wil VWS graag partijen raadplegen die een belangrijke rol hebben in de ontwikkeling en uitvoering van het Nederlandse preventiebeleid. Daarom organiseerde het RIVM in opdracht van de Directeur Generaal van de Volksgezondheid van het Ministerie van VWS vijf regionale werkconferenties, die samen landelijk dekkend waren. De vijf werkconferenties hadden plaats in februari en maart 2006 in Assen (regio Noord), Apeldoorn (regio Oost), Rotterdam (regio Zuidwest), Amersfoort (regio Noordwest) en Eindhoven (regio Zuid).

De regionale werkconferenties waren bedoeld voor partijen die een belangrijke rol hebben in de ontwikkeling en uitvoering van het preventiebeleid. Het gaat om vertegenwoordigers van de volgende partijen: gemeenten, GGD'en, zorgverzekeraars, scholen, verslavingsinstellingen, GGZ instellingen, ziekenhuizen, huisartsen, thuiszorg instellingen, patiëntenorganisaties en landelijke gezondheidsbevorderende instituten. Uiteindelijk namen ruim 400 mensen deel aan de werkconferenties: 56 in de regio Noord, 80 in de regio Oost, 100 in de regio Zuidwest, 90 in de regio Noordwest en 79 in de regio Zuid.

Tijdens de regionale werkconferenties stonden de volgende vragen centraal:

- Welke kansen en beperkingen ziet u bij de ontwikkeling en uitvoering van preventie op de speerpunten van de preventienota (roken, overgewicht, schadelijk alcoholgebruik, depressie, diabetes)?
- Wat kan uw organisatie betekenen op het gebied van preventie en wat hebt u daarvoor nodig?
- Welke rol kan het Ministerie van VWS vervullen ter ondersteuning van de (lokale) preventiepraktijk?

Verslag van het plenaire gedeelte van de werkconferenties

De werkconferenties bestonden uit een plenair gedeelte (drie presentaties) en een workshop gedeelte (per speerpunt een workshop). Het plenaire gedeelte had steeds dezelfde opbouw:

1. Een presentatie van het Ministerie van VWS over de hoofdlijnen van de tweede preventienota; de inhoud hiervan verschilde niet per regio en wordt hierna kort samengevat.
2. Een presentatie van het RIVM over de gezondheidssituatie in de betreffende regio: deze had in elke regio dezelfde opbouw, maar de getoonde cijfers waren specifiek voor de regio (zie de verslagen van de afzonderlijke regionale werkconferenties, die zijn op te vragen bij het RIVM).
3. Een presentatie van een lokale bestuurder over ervaringen met lokaal gezondheidsbeleid en preventie activiteiten in de regio: deze verschilde uiteraard per werkconferentie.

In de presentatie van het Ministerie van VWS ging Lenie Kootstra, directeur Publieke Gezondheid, in op de nieuwe preventienota 'Kiezen voor gezond leven' die dit najaar verschijnt. Het uitgangspunt van deze nota, die aansluit bij de preventienota 'Langer Gezond Leven' uit 2003, is dat 'kiezen voor gezond leven' loont. Hiervoor is het van belang preventiebeleid breed in te zetten; naast volksgezondheid is de inzet vanuit andere beleidsterreinen nodig voor de realisatie van preventiedoelstellingen.

In de nota 'Kiezen voor gezond leven' komen concrete doelstellingen te staan, zoveel mogelijk te realiseren met de toepassing van effectieve interventies en 'best practices' op basis van concrete samenwerkingsafspraken.

De vijf speerpunten van de preventienota zijn gekozen op basis van zes criteria: (1) het gaat om een omvangrijk gezondheidsprobleem met (2) grote maatschappelijke gevolgen, dat (3) te beïnvloeden is door het stimuleren van gezond gedrag en (4) waarvoor geschikte (kosten) effectieve interventies bestaan die (5) nog niet op grote schaal worden uitgevoerd en (6) bij de aanpak van het gezondheidsprobleem is er een rol voor de overheid weggelegd.

Deze criteria zijn van toepassing op de vijf gekozen speerpunten van de nieuwe preventienota: roken, overgewicht, schadelijk alcoholgebruik, depressie en diabetes.

Met de resultaten van de regionale werkconferenties wil het Ministerie van VWS nagaan wat de mogelijkheden zijn om concrete afspraken met het veld te maken en welke veelbelovende interventies beschikbaar zijn. De implementatie van goede instrumenten door de gemeenten is van groot belang om te komen tot een daadkrachtig preventiebeleid.

In de presentatie van het RIVM liet een vertegenwoordiger van het centrum Volksgezondheid Toekomst Verkenningen gegevens zien over de gezondheidssituatie in de regio waar de conferentie plaatsvond. Op basis van de regionale cijfers kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- De speerpunten van de preventienota zijn in heel Nederland belangrijke gezondheidsproblemen.
- Tussen gemeenten binnen GGD regio's bestaan verschillen in de gezondheidssituatie.
- Doelgroepen van de preventienota verdienen ook extra aandacht in de vijf regio's. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het hoge percentage kinderen met overgewicht (doelgroep jeugd) en uit de relatief hoge prevalentie van diabetes onder mensen met een lage sociaal-economische status (SES) (doelgroep: lage SES groepen).

In de derde presentatie werd steeds het lokale gezondheidsbeleid in een gemeente in de betreffende regio gepresenteerd door een wethouder of beleidsmedewerker met volksgezondheid in de portefeuille. Het ging om de gemeenten Assen (regio Noord), Almelo (regio Oost), Leiden (regio Zuidwest), Alkmaar (regio Noordwest) en Oss (regio Zuid). (Zie de verslagen van de afzonderlijke werkconferenties voor een samenvatting van deze presentaties).

Verslag van de workshops over de speerpunten van de preventienota.

Tijdens de werkconferenties zijn workshops gehouden over de speerpunten roken, overgewicht, schadelijk alcoholgebruik, depressie en diabetes.

In elke workshop is de vraag gesteld wat de deelnemers en hun organisatie willen bereiken op het terrein van het speerpunt tot en met 2010. Vervolgens zijn één of twee doelstellingen gekozen, waarvoor is bepaald wat de bijbehorende doelgroep, setting, instrumenten, kansen, beperkingen en samenwerkende partijen zijn en wat de rol van VWS kan zijn in het bereiken van de doelstellingen. In totaal zijn 25 workshops gehouden.

Ter voorbereiding op de workshops ontvingen deelnemers een vragenlijst met daarin vragen die tijdens de workshop aan de orde zouden komen. Een deel van de deelnemers (38%, dat wil zeggen 152 personen) heeft gehoor gegeven aan ons verzoek de vragenlijsten in te vullen en in te leveren.

Per workshop heeft het RIVM een verslag gemaakt; de workshopverslagen zijn gebruikt voor de verslagen per werkconferentie. De ingevulde vragenlijsten zijn eveneens gebruikt voor het eindverslag, waarbij met name is gekeken naar de antwoorden op twee vragen: (1) 'Welke knelpunten ervaart u momenteel in de ontwikkeling en/of uitvoering van (lokaal en regionaal) preventiebeleid op het door u gekozen thema?' en (2) 'Wat zijn volgens u de belangrijkste succesfactoren voor effectief preventiebeleid op het door u gekozen thema?'

Hierna volgt per speerpunt van de nieuwe preventienota een weergave van de actiepunten die naar voren zijn gekomen uit de workshops en vragenlijsten. De bevindingen geven de mening weer van de deelnemers aan de werkconferenties.

Actiepunten speerpunt roken

- Roken op de lokale agenda plaatsen

De preventie van roken staat onvoldoende op de lokale agenda. Een doelstelling voor het jaar 2010 zou kunnen zijn dat 50% van de lokale preventie nota's het onderwerp roken heeft opgenomen. Hiervoor is het nodig dat er meer bewustwording optreedt ten aanzien van het belang van de preventie van roken op lokaal niveau.

- Kennis vergroten over beschikbare interventies

Er is lokaal meer kennis nodig van bestaande interventies en projecten. Lokale partijen dienen gebruik te maken van goede interventies die eerder zijn ontwikkeld, in plaats van zelf steeds opnieuw interventies te ontwikkelen.

- Op lokaal niveau rollen en verantwoordelijkheden helder maken

Het is onduidelijk wie er lokaal verantwoordelijk is voor de preventie van roken en wie welke rol kan vervullen. Er zou een lokale trekker moeten zijn voor het structureren en coördineren van het thema roken.

- Structurele financiering regelen

De preventie van roken gebeurt te veel vanuit losse projecten, terwijl een lange termijn aanpak, met structurele financiering, nodig is.

- Landelijke wetgeving opstellen ter ondersteuning van lokaal beleid

De uitvoering van rook preventie dient vooral lokaal plaats te vinden, ondersteund door zowel lokaal als landelijk beleid en landelijke wetgeving. De Rijksoverheid zou hardere richtlijnen/wetten kunnen opstellen, bijvoorbeeld als het gaat om rookvrije sportkantines.

Actiepunten speerpunt overgewicht

- Realistische doelen stellen bij de preventie van overgewicht

De preventie van overgewicht begint bij het stellen van realistische doelen, zowel landelijk als op lokaal niveau. Een doelstelling zou kunnen zijn dat de prevalentie van overgewicht in ieder geval niet toeneemt in de komende jaren, in plaats van een daling na te streven.

- Zorgen voor bewustwording van het probleem bij bevolking en gemeenten

De algemene bevolking dient zich meer bewust te worden van het probleem van overgewicht. Het onderwerp moet bij meer gemeenten op de agenda komen: door slechts 50% van de gemeenten is het probleem in de lokale nota opgenomen.

- Regisseren vanuit de landelijke overheid

Het Ministerie van VWS dient de lokale overheid te ondersteunen bij de aanpak van overgewicht, door het onderwerp landelijk nog meer op de agenda te plaatsen (bijvoorbeeld door campagnes) en door een sterke regie functie te vervullen.

- Evidence based interventies beschikbaar stellen

Er zijn meer evidence based interventies en programma's nodig. Op lokaal niveau is de kennis over overgewicht en succesvolle interventies beperkt en wordt kennis onvoldoende uitgewisseld. Landelijke aansturing, via het Ministerie van VWS, is hierbij gewenst.

- Een structurele en integrale aanpak van overgewicht bewerkstelligen

De huidige preventie is te versnipperd (projecten vanuit verschillende partijen). Een structurele en integrale aanpak via voorlichting, regelgeving en voorzieningen is nodig. Hiervoor moeten we weten welke partijen een rol kunnen spelen in de preventie van

overgewicht, wat hun verantwoordelijkheid is, hoe ze kunnen samenwerken en welke partij de regie moet vervullen op lokaal niveau.

- Extra onderzoek stimuleren

Er is meer onderzoek nodig, onder andere naar determinanten van voedings- en bewegingsgedrag, naar de vraag waarom de bestaande interventies onvoldoende werken, naar de effecten van reclames en naar de vraag wat de burger zelf wil. Het Ministerie van VWS dient dit onderzoek te stimuleren en financieren.

Actiepunten speerpunt schadelijk alcoholgebruik

- Zorgen voor erkenning van het alcohol probleem

Er is onvoldoende erkenning van het alcohol probleem door de bevolking, onder andere vanwege de brede sociale acceptatie van alcoholgebruik. Het Ministerie van VWS moet ervoor zorgen dat het probleem op de agenda van gemeenten komt; dit zou ertoe kunnen leiden dat de aanpak van schadelijk alcoholgebruik in meer lokale nota's wordt opgenomen.

- Steunen van alcohol preventie door gemeenten

De gemeente kan in haar lokaal beleid zorgen voor het ondersteunen van alcohol preventie door alcohol minder gemakkelijk beschikbaar te maken.

- Effectieve interventies inzetten

Er is behoefte aan een integraal pakket met effectieve interventies, waarbij koppeling plaatsvindt van landelijke campagnes aan lokale en regionale interventies. Er is landelijke ondersteuning nodig van lokale partijen, onder andere door het beschikbaar stellen van effectieve interventies en ondersteuning van projectleiders op lokaal niveau.

- Samenwerking bij alcohol preventie opzetten

Samenwerking tussen veel verschillende partijen is nodig, ook op lokaal niveau. Het Ministerie van VWS kan aangeven tussen welke partijen op lokaal niveau convenanten kunnen worden afgesloten. Daarbij moet duidelijk zijn welke partij lokaal de regie rol op zich neemt.

- Wet- en regelgeving opstellen vanuit het Ministerie van VWS

Het Ministerie van VWS dient via wet- en regelgeving het aanbod van alcohol te reguleren, zowel op landelijk als lokaal niveau.

Actiepunten speerpunt depressie

- Taboe rondom depressie doorbreken

Bewustwording van het probleem is nodig bij de bevolking, beroepsgroepen en politiek. Het taboe dat nu nog rust op psychische problemen moet doorbroken worden. Het Ministerie van VWS kan hierin een stimulerende rol vervullen, bijvoorbeeld door het initiëren van een landelijke voorlichtingscampagne.

- Vergroten van het urgentiegevoel en van kennis bij gemeenten

Er is bij gemeenten onvoldoende besef van het belang van preventie van depressie. Tegelijkertijd is er bij gemeenten te weinig kennis van depressie preventie. Bij kleine gemeenten heeft dit deels te maken met een beperkte ambtelijke capaciteit op het terrein van gezondheid.

- Kennis over risicofactoren en goede interventies toepassen

De huidige kennis over risicofactoren en/of symptomen van depressie dient te worden toegepast in preventie programma's. Lokale partijen moeten beter gebruik maken van bewezen effectieve interventies die al bestaan en bij voorkeur niet steeds nieuwe interventies bedenken.

- Gezamenlijke en programmatische aanpak van depressie preventie opzetten

Depressie preventie vindt te versnipperd plaats en instellingen weten onvoldoende van elkaars aanbod. Er is behoefte aan een gezamenlijke en programmatische aanpak, waarbij er één partij verantwoordelijk is voor de regie/coördinatie van het aanbod.

- Benadrukken van het belang van vroegsignalering
Vroegsignaleren van depressieve klachten en vroeg interveniëren zijn van groot belang. Mensen met (een verhoogd risico op) depressieve klachten dienen actief benaderd te worden in verschillende settings (werk, school, gezin).
- Doelgroepen voor depressie preventie uitbreiden
Belangrijke doelgroepen, die nu niet in de preventienota voorkomen, zijn ouderen en allochtonen. Het is van belang te investeren in het bereiken van moeilijke groepen met een laagdrempelig aanbod.

Actiepunten speerpunt diabetes

- Draagvlak verhogen bij gemeenten
Op lokaal niveau bestaat een gebrek aan draagvlak voor het speerpunt diabetes. Het streven is dat er in de nieuwe ronde nota's lokaal gezondheidsbeleid wel in grotere mate aandacht zal zijn voor de preventie van diabetes.
- Bewustwording bij de bevolking bevorderen
Een belangrijke stap in de preventie van diabetes is de bewustwording bij de algemene bevolking van het probleem (een ernstige ziekte) en dat de ziekte een gevolg kan zijn van het eigen gedrag (zoals ongezond eten). Een doelstelling zou kunnen zijn dat 80% van de bevolking in 2010 weet dat voeding en roken risicofactoren van diabetes zijn.
- Belang van vroege opsporing benadrukken
Bij de preventie van diabetes is effectieve vroegsignalering, gericht op hoogrisicogroepen van belang, met aandacht voor risicofactoren als overgewicht, erfelijkheid, voeding, lichamelijke inactiviteit en roken.
- Goede lokale infrastructuur opzetten
Er bestaat op lokaal niveau behoefte aan een infrastructuur voor diabetespreventie, waarbij verschillende disciplines vanuit een lange termijn visie samenwerken. Ook is van belang dat één partij duidelijk de lokale regierol op zich neemt.
- Directief optreden door het Ministerie van VWS
Het Ministerie van VWS kan de lokale infrastructuur ondersteunen door directiever op te treden, bijvoorbeeld door het opstellen van protocollen. Vanuit de Rijksoverheid is, naast inzet van het Ministerie van VWS, ook inzet nodig van andere departementen voor diabetes preventie (bijvoorbeeld gericht op ruimtelijke ordening).

Conclusies

- Uit de hierboven gepresenteerde bevindingen per speerpunt komt een aantal actiepunten naar voren (zie de tabel op pagina 7). Voor alle speerpunten komt hieruit een aantal gemeenschappelijke actiepunten naar voren, namelijk:
- Het verkrijgen van draagvlak op lokaal niveau voor de speerpunten van de preventienota. Hiervoor is op lokaal niveau vooral bewustwording van de ernst van de problematiek rondom de speerpunten nodig bij diverse partijen, zoals de politiek, bevolking en zorgaanbieders. De deelnemers aan de regionale werkconferenties zijn van mening dat het Ministerie van VWS hierin een stimulerende rol kan spelen door de speerpunten landelijk sterk op de agenda te zetten, bijvoorbeeld via beïnvloeding van de gemeenten en door het initiëren van landelijke voorlichtingscampagnes.
 - Op lokaal niveau is meer kennis nodig van bestaande effectieve interventies. Hierbij is landelijke aansturing van belang: duidelijk moet zijn welke interventies beschikbaar zijn, en hoe middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten zijn. Voorkomen moet worden dat er op lokaal niveau steeds nieuwe interventies worden ontwikkeld. De ontwikkeling van interventies moet wel doorgaan, voorzien van onderzoek naar de effectiviteit ervan. Bij een aantal speerpunten is naar voren gekomen dat er toch nog relatief weinig bewezen effectieve interventies zijn. (Interventie) onderzoek om de kennis over de aanpak van de speerpunten te vergroten dient naar mening van de deelnemers aan de regionale werkconferenties te worden aangestuurd en gefinancierd door de Rijksoverheid.

- De huidige preventie op het terrein van de speerpunten is over het algemeen versnipperd en het gaat veelal om korte termijn projecten, voorzien van tijdelijke financiering. Op alle speerpunten is een structurele en integrale aanpak nodig, via voorlichting, regelgeving en voorzieningen. Hiervoor moet duidelijk zijn welke partijen een rol kunnen spelen in de preventie van de speerpunten, welke verantwoordelijkheid zij hebben en welke partij de regie moet vervullen op lokaal/regionaal niveau. Vanuit het Ministerie van VWS kan via een landelijke regiefunctie duidelijk worden gemaakt welke verantwoordelijkheden en samenwerkingsverbanden er dienen te bestaan op lokaal niveau. Structurele financiering is een voorwaarde voor het opzetten van een structurele aanpak. Het Ministerie van VWS dient hierin op te treden, bijvoorbeeld zorgverzekeraars stimuleren tot de financiering van preventie en het zorgen voor eenvoudiger financieringssystemen die nu belemmerend werken bij de samenwerking van verschillende partijen.
- Het Ministerie van VWS kan het lokale preventiebeleid ondersteunen door duidelijke normen te stellen en waar mogelijk vast te leggen in striktere wet- en regelgeving, zowel op landelijk als lokaal niveau. In de huidige situatie is het bijvoorbeeld lastig om op lokaal niveau sportkantines en scholen rookvrij te krijgen of om ongezonde voedingsmiddelen uit scholen en bedrijfskantines te weren. Door strengere wet- en regelgeving en controle op de handhaving zou het lokale preventiebeleid sterk ondersteund worden.

Overzicht actiepunten speerpunten van de preventienota op basis van bevindingen uit de vijf regionale werkconferenties

<p>Actiepunten speerpunt roken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Roken op de lokale agenda plaatsen. • Kennis vergroten over beschikbare interventies. • Op lokaal niveau rollen en verantwoordelijkheden helder maken. • Structurele financiering regelen. • Landelijke wetgeving opstellen ter ondersteuning van lokaal beleid. 	<p>Actiepunten speerpunt overgewicht</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realistische doelen stellen bij de preventie van overgewicht. • Zorgen voor bewustwording van het probleem bij bevolking en gemeenten. • Regisseren vanuit de landelijke overheid. • Evidence based interventies beschikbaar stellen. • Een structurele en integrale aanpak van overgewicht bewerkstelligen. • Extra onderzoek stimuleren. 	<p>Actiepunten speerpunt schadelijk alcoholgebruik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorgen voor erkenning van het alcohol probleem. • Steunen van alcohol preventie door gemeenten. • Effectieve interventies inzetten. • Samenwerking bij alcohol preventie opzetten. • Wet- en regelgeving opstellen vanuit het Ministerie van VWS.
<p>Actiepunten speerpunt depressie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taboe rondom depressie doorbreken. • Vergroten van het urgentiegevoel en van kennis bij gemeenten. • Kennis over risicofactoren en goede interventies toepassen. • Gezamenlijke en programmatische aanpak van depressie preventie opzetten. • Benadrukken van het belang van vroeg signalering. • Doelgroepen voor depressie preventie uitbreiden. 	<p>Actiepunten speerpunt diabetes</p> <ul style="list-style-type: none"> • Draagvlak verhogen bij gemeenten. • Bewustwording bij de bevolking bevorderen. • Belang van vroege opsporing benadrukken. • Goede lokale infrastructuur opzetten. • Directief optreden door het Ministerie van VWS. 	<p>Overkoepelende actiepunten alle speerpunten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verkrijgen van draagvlak op lokaal niveau voor de speerpunten van de preventienota. • Zorgen voor meer kennis op lokaal niveau van bestaande effectieve interventies. • Zorgen voor een structurele en integrale aanpak van de speerpunten, via voorlichting, regelgeving en voorzieningen. • Opstellen van striktere wet- en regelgeving door het Ministerie van VWS.